

Розділ 6

ФАХОВА ПІДГОТОВКА УСПІШНОГО ФАХІВЦЯ

УДК 378+37.035.6

СЕРГІЙ ВАСИЛЕНКО

м. Миколаїв

cadetsergey@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА КАФЕДРИ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЗАХИСНИКА СВОЄЇ БАТЬКІВЩИНИ

З урахуванням сучасної воєнно-політичної обстановки та умов проведення антитерористичної операції на сході України у статті надається системний аналіз сучасних підходів до педагогічної майстерності викладача кафедри військової підготовки та її складових, різні аспекти пізнання і реалізації педагогічної майстерності на практиці, пропонуються до обговорення проблеми які виникають на етапі проведення реформаційних заходів системи військової освіти в Збройних Силах України. Розглядаються необхідні особисті якості, навички і вміння, що характеризують високий рівень педагогічної майстерності професорсько-викладацького складу, пропонуються шляхи вирішення кадрових питань з комплектування кафедр військової підготовки високопрофесійними викладачами та фахівцями військової справи.

Ключові слова: кафедра військової підготовки, військова освіта, педагогічна майстерність, педагогічна техніка, професійна компетентність, професійна підготовка.

Сучасною проблемою є те, що теперішня військово-політична обстановка у світі та Україні, особливо під час проведення антитерористичної операції на Сході України, вимагають негайного реформування Збройних Сил України і в тому числі зміни поглядів та вимог до стандартів військової освіти. Враховуючи вимоги сьогодення в системі військової освіти значно збільшується роль кафедр військової підготовки, які готують майбутніх офіцерів запасу і особливого значення набувають проблеми професіоналізації викладачів та їх педагогічної майстерності, як важливої складової системи підготовки фахівців Збройних Сил України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що більш змістовно і об'єктивно зміст педагогічної техніки з аргументацією

необхідності навчання майбутніх педагогів викладено в роботах А. С. Макаренка. Саме він ввів поняття педагогічної майстерності в широкий практичний і науковий обіг педагогів. Значний вклад у розгляді питань професійної майстерності, професійної культури гуманіста-педагога вніс видатний український вчений і вчитель В. О. Сухомлинський.

Питання сформованості педагогічної майстерності викладачів неодноразово розглядалося в працях сучасних вітчизняних науковців, таких як І. Д. Бех, С. У. Гончаренко, І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєва, В. М. Теслюк, О. К. Бикова, І. Ф. Видріна, П. Г. Лузан, Л. М. Шовкун, В. В. Федорчук.

Проблеми підготовки спеціалістів у військовій педагогіці розглядалися у працях О. В. Барабанщикова, А. М. Зеленицький,

Л. О. Кандибович, С. О. Кубіцький, А. О. Ліготський, Є. Ю. Літвіновський, В. С. Маслов, М. І. Нецадим, П. В. Стефаненко, І. О. Хорєв, В. В. Ягупов. Концептуальні основи професійної підготовки майбутніх офіцерів досліджували В. П. Давидов, Л. М. Джигун, О. В. Діденко, В. Г. Кельбя, В. Я. Кікоть, І. А. Новак, В. А. Чернявський.

Метою цієї роботи є розгляд принципів та проблем формування педагогічної майстерності викладачів кафедр військової підготовки, що готують громадян України за програмою офіцерів запасу та її складових з урахуванням актуальних проблем реформування Збройних Сил України на сучасному етапі.

Одним з основних завдань розвитку Збройних Сил на період до 2020 року є «...підвищення ефективності системи підготовки військових кадрів і функціонування воєнної науки й військової освіти в інтересах усіх складових сектору безпеки і оборони» [3, 25]. Реформування системи військової освіти неодмінно пов'язано з професійною майстерністю військового викладача, підвищенням його престижу та ролі в суспільстві, його професійною діяльністю та призначенням з передачі життєвого досвіду від покоління до покоління, з підготовкою майбутніх офіцерів до вирішення завдань щодо захисту незалежності України.

Проблема педагогічної майстерності викладача кафедри військової підготовки інтегральна, а отже, і складна, що містить різні аспекти її пізнання і реалізації на практиці та може розглядатися з різних позицій:

– це проблема державна, тому що Збройні Сили України сьогодні приймають активну участь у захисті територіальної цілісності і недоторканності кордонів України, а кафедри військової підготовки забезпечують створення якісного кадрового потенціалу і резерву для збройних сил. Якщо декілька років тому випускників кафедр на службу за контрактом в Збройні Сили України практично не брали, то сьогодні тільки більш як дві сотні випускників кафедри військової підготовки Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського проходили і проходять службу в зоні проведення антитерористичної операції. Все це збільшує вимоги

до якості професорсько-педагогічного складу кафедр військової підготовки, їх педагогічної майстерності. Як підтвердження є слова Начальника Генерального штабу-Головнокомандувача Збройних Сил України, генерала армії України В. М. Муженко, що одним з часткових завдань Збройних Сил України є «...запровадження інтегрованої системи освіти, бойової та спеціальної підготовки персоналу для складових сектору безпеки та оборони, професіоналізація персоналу сектору безпеки та оборони, підвищення його фахового рівня» [3, 25];

– вона пов'язана з вирішенням завдань щодо виконання специфічного соціального замовлення, а саме завданнями виховання справжнього патріота України, збройного захисника її інтересів. Під час війни на сході України, як ніколи проблеми військово-патріотичного виховання, духовного потенціалу воїнів, патріотизму гостро стають в нашій державі. Так «..... у сучасній війні проти державності втрати незрівнянно більші, ніж у звичайних війнах. Адже традиційно прийнято рахувати фізичні втрати, а духовні втрати ніхто не оцінює. Війна проти державності – це духовна війна, в якій відбувається знищення не тільки й не стільки військового потенціалу, скільки духовного потенціалу держави мішені. Ключові об'єкти такої війни-система духовно-етичних та культурних цінностей держави, її політико-ідеологічна система, управлінська еліта й система управління, фінансова система держави, а також внутрішня і зовнішня політика» [3, 23];

– це проблема професійно-етична, пов'язана з проявом честі, совісті, моральної відповідальності офіцера за результати виховання майбутніх офіцерів, своєї педагогічної праці. Згадаємо слова В. О. Сухомлинського, що вихователь – це особа, яка за дорученням народу має повсякденний доступ до найдорожчого народного багатства – розуму, думок, почуттів дітей, підлітків і юнацтва. Перед ним, з одного боку, моральні цінності, створені, вистраждані протягом століть, з другого – багатство народу, його майбутнє, його надія – молоді покоління. Вихователь творить найбільше багатство суспільства – людину;

– це проблема високого професіоналізму в найскладнішому вигляді людської праці,

яка пов'язана з проявом єдності діяльності й особистості офіцера-викладача. Діалектика цього положення така, що майстерність викладача формується в активній, цілеспрямованій діяльності, а носієм майстерності є особистість офіцера з необхідним «набором» якісних характеристик. Сьогодні, як ніколи, саме від професіоналізму викладача та його педагогічної майстерності залежить майбутнє його вихованців. Підтвердженням цього є слова викладача національного університету оборони України імені І. Черняхівського полковника Тимура Куртсеїтова, «що для тих хто несе знання найвищою нагородою є слова випускників, коли вони телефонують із зони АТО і кажуть: «Дякую за навчання» [2, 41];

– це проблема єдності теоретичного осмислення і засвоєння сутності, структури, та особливостей навчальної та виховної діяльності на кафедрах військової підготовки з використанням конкретної педагогічної технології, високорозвинених педагогічних навичок і вмінь, ефективних методів та засобів навчання і виховання, прийомів педагогічної взаємодії і впливу;

– це проблема його загальної, професійної та педагогічної культури. Її реальний компонент і найважливіший показник рівень професійно-культурного розвитку особистості військового педагога.

Відомо, що педагогічна майстерність залежить від сукупності певних властивостей, якостей, здібностей, знань, навичок, умінь і досвіду, ставлень, цінностей. Складовими структурами педагогічної майстерності військових викладачів є: високі моральні якості, воєнно-професійна компетентність і підготовка, педагогічне мислення, педагогічна вимогливість, педагогічний такт, педагогічна техніка, широкий кругозір, висока загальна культура та ерудиція, мова офіцера, схильність до педагогічної діяльності. Також важливим елементом педагогічної майстерності є організаторські якості: вміння приймати грамотні педагогічні рішення, своєчасно і чітко ставити цілі і завдання, плановість, розпорядливість, вміння здійснювати контроль, правильно оцінювати і коректувати поведінку студентів, їх вміння і навички, свої дії.

Велике значення для оцінки можливостей військового педагога мають і його особи-

стісні характеристики (психофізіологічні, психологічні, фізичні), а саме: авторитетність, патріотизм, активність, комунікабельність, творчість мислення, здатність для самооцінки, особиста мотивація на якісне виконання своїх обов'язків, дисциплінованість, самоконтроль, наполегливість, толерантність, висока фізична підготовка, спрямованість, рішучість, ініціативність, мужність, наполегливість, терпіння, самовладання і т.п. Саме об'єднання професійної майстерності, як педагога та особистісних характеристик, в тому числі як людини військової, визначають якість його професійної діяльності.

З усього різноманіття навичок і вмінь, що характеризують високий рівень педагогічної майстерності офіцера-викладача, можна виділити наступні: знання сучасних методик, методів, прийомів та технологій військової освіти; уміння швидко, об'єктивно аналізувати й оцінювати сучасний стан військової науки та техніки, враховуючи досвід проведення АТО, передові методики та технології армій світу; вміння грамотно, логічно, дохідливо роз'яснити навчальний матеріал; домагатися міцного і органічного зв'язку знань з практичними діями студентів та формувати на цій основі необхідні професійно важливі якості; вміння встановлювати і постійно підтримувати контакт з підлеглими і своєчасно, педагогічно правильно впливати на їх поведінку; вміння комплексно вирішувати завдання по вихованню громадянина-патріота своєї Батьківщини, використовуючи для цього організаційні, змістовні, методичні аспекти проведеної виховної роботи; вміння педагогічно грамотно, ефективно поєднувати слова і діла в інтересах ефективного педагогічного впливу; вміння поєднувати та продуктивно застосовувати на практиці знання як військових наук, так і психології, педагогіки, етики, права та ін.; вміння об'єктивно, з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей підлеглих оцінювати їх рівень підготовки, самокритично ставитися до результатів своєї педагогічної діяльності та ін.

Які існують сьогодні проблеми у системі підвищення професійної майстерності на кафедрах військової підготовки та можливі шляхи їх вирішення?

По-перше, недостатньо якісна кадрова політика відбору офіцерів на посади викладачів для кафедр військової підготовки, а саме відсутність кадрових офіцерських посад. З 2005 року на кафедрах військової підготовки, що готують офіцерів запасу, працюють тільки офіцери запасу. Для успішної організації та проведення навчального процесу Міністерству Оборони України, якщо не має можливості вводити кадрові військові посади, необхідно хоча б надати викладачам кафедр військової підготовки статус службовців Збройних Сил України. На даний час практично відсутній механізм впливу, вимог та контролю кадрових органів Збройних Сил України, за якістю підбору військових педагогів. Відсутня система моніторингу потреб військової освіти.

Для кафедр військової підготовки, як складових системи військової освіти, необхідно також впроваджувати становлення принципів створення системи розвитку персоналу яка вимагає «... по-перше, рахувати систему освіти складовою частиною кадрового менеджменту, а по-друге, мати також єдину систему розвитку персоналу, яка повинна включати: систему навчання, професійної і бойової (індивідуальної) підготовки, підвищення кваліфікації, виховання, визначення прохідних програм розвитку особистості на протязі всієї служби» [1, 24].

По-друге, недостатній рівень престижу посади військового педагога на кафедрах військової підготовки з причини низької заробітної платні, в порівнянні з кадровими офіцерами ЗСУ. Відсутності речового забезпечення, перспектив подальшого розвитку.

По-третє, відсутність системи професійно-психологічного відбору та розвитку персоналу. На кафедрі військової підготовки повинні підбиратися високопрофесійні викладачі, надаючи перевагу в першу чергу учасникам бойових дій, військовослужбовцям з досвідом ведення бойових дій в зоні АТО, учасникам миротворчих операцій, ветеранам Збройних Сил. Професійно-психологічний відбір на заміщення вакансій педагогічних посад для установ військової освіти повинен передбачати розробку відповідних професіограм, створення пакету спеціальних психодіагнос-

тичних методик, анкет, опитувальників, бесід з метою визначення рівня професійної майстерності, особистісних і когнітивних якостей людини, відповідності їх до вимогам, що пред'являються до викладача установ військової освіти. Усі вимоги повинні бути комплексно описані та системно проаналізовані, з виділенням особливо важливих професійних та особистих якостей та компетенцій. Тільки спираючись на навчальні потреби та враховуючи якісний підхід до кадрового підбору можливо досягнути якості освіти.

По-четверте, неефективне забезпечення постійного підвищення рівня професійної підготовки викладачів кафедр військової підготовки, не якісне надання можливостей професійного зростання та самореалізації. Необхідно розробити ефективну систему підвищення кваліфікації та педагогічної майстерності військового викладача, створивши курси підвищення кваліфікації при академіях Збройних Сил України. Розробити для викладачів систему набуття бойового досвіду в зоні АТО, миротворчих операціях, обміну досвідом військової освіти з арміями іноземних держав.

По-п'яте, для підвищення педагогічної майстерності необхідно створювати відповідну військову навчально-матеріальну базу. На кафедри військової підготовки, як і в інші установи військової освіти, повинні першими поступати новітні зразки сучасної зброї та техніки. Сучасний стан навчально-матеріальної бази в даних установах зовсім не відповідає вимогам сьогодення та підвищення якості військової освіти.

Шосте, необхідно змінювати критерії і підходи в цілому до системи військової освіти, можливо враховуючи досвід найбільш розвинутих армій світу, Так, наприклад, особливістю підготовки офіцерського складу у військових навчальних закладах держав – членів НАТО є відмова від вузької спеціалізації випускників. Основний напрям підготовки курсантів військових коледжів є виховання лідерських якостей, управлінських навиків, освоєння засад військового мистецтва, вивчення бойового досвіду військ тощо. Військові коледжі сухопутних військ збройних сил держав – членів НАТО, готують офіцерів загального профілю, а спеціальну підготовку

родів військ випускники проходять у навчальних центрах родів військ (від трьох до шести місяців) після завершення навчання у військових вищих навчальних закладах. Випускники військових коледжів становлять основу командно-штабного складу видів збройних сил. Значна частина офіцерського корпусу армії США комплектується випускниками цивільних вищих навчальних закладів після завершення їх підготовки на спеціальних військових курсах [4, 30]». Нові шляхи будуть накладати і нові вимоги до педагогічної майстерності військових викладачів.

Отже, сучасна воєнно-політична обстановка в Україні та світі потребує реформування як Збройних Сил України так і системи військової освіти, особливо на кафедрах військової підготовки, що готують офіцерів запасу. Це дає змогу створити високоякісний резерв для служби в Збройних Силах України. Першочерговим фактором підготовки високопрофесійних офіцерів запасу є педагогічна майстерність викладачів кафедр військової підготовки, підвищення їх ролі і престижу в системі військової освіти, високоякісний кадровий менеджмент, можливість їх професійного зростання та самореалізації

Аналіз сучасного стану військової освіти показує, що становлення військового викла-

дача як майстра виховання і навчання – це не тільки засвоєння певної системи знань, оволодіння відповідними педагогічними навичками і вміннями, це передусім удосконалення його особистості як педагога та вихователя, підвищення його професіоналізму. Високим класним методистом та педагогом офіцер не народжується. Він таким стає в результаті наполегливої, цілеспрямованої роботи над собою, активної педагогічної діяльності, впливу того середовища, в якому він формувався і тієї системи, де він виконує свої професійні обов'язки.

Поставлені проблеми будуть в подальшому використовуватись для обговорення та розгляду напрямів реформування військової освіти в Збройних Силах України.

Список використаних джерел

1. Ветров В. І. Кадровий менеджмент / В. І. Ветров // Оборонний вісник. — 2015. — № 9. — С. 24.
2. Жолтікова Г. І. Коли навчатися мистецтво навчитися – обов'язок / Г. І. Жолтікова // Військо України. — 2016. — № 10 (192). — С. 37.
3. Муженко В. М. Перспективні напрями розвитку Збройних Сил в умовах суттєвих змін у воєнно-політичній ситуації навколо України на період до 2020 р. / В. М. Муженко // Наука і оборона. — 2015. — № 3/4. — С. 23.
4. Фролов В. С. Актуальні проблеми реформування Збройних Сил України та можливі напрями їх розв'язання / В. С. Фролов, В. О. Колесніков // Наука і оборона. — 2016. — № 2. — С. 30.

SERGEI VASILENKO

Nikolaev

PEDAGOGICAL SKILLS LECTURER IN MILITARY TRAINING AS A BASIC COMPONENT OF IDENTITY FORMATION FUTURE DEFENDER OF HIS HOMELAND

Given the current military-political situation and conditions of the anti-terrorist operation in eastern Ukraine in the article is given systematic analysis of modern approaches to teaching excellence lecturer in military training and its components, various aspects of learning and implementing pedagogical skills in practice, offered to discuss the problems that arise in stage of the Reformation activities of military education in the Armed Forces of Ukraine. Considered necessary personal qualities, skills and abilities that characterize high pedagogical skills of teaching staff, offered solutions to personnel issues with staffing departments of military training highly qualified teachers and experts in military affairs.

Key words: Department of military training, military education, pedagogical skills, teaching equipment, professional competence, professional training.

СЕРГЕЙ ВАСИЛЕНКО

г. Николаев

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ КАФЕДРЫ ВОЕННОЙ ПОДГОТОВКИ КАК БАЗОВЫЙ КОМПОНЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО ЗАЩИТНИКА СВОЕЙ РОДИНЫ

С учетом современной воєнно-політичєскої обстановки и условий проведения антитеррористической операции на востоке Украины в статье дается системный анализ современных подходов к

педагогическому мастерству преподавателя кафедры военной подготовки его составляющих, разные аспекты познания и реализации педагогического мастерства на практике, предлагаются к обсуждению проблемы которые возникают на этапе проведения мероприятий реформирования военного образования в Вооруженных Силах Украины. Рассматриваются необходимые личностные качества, навыки и умения, что характеризуют высокий уровень педагогического мастерства профессорско-преподавательского состава, предлагаются пути решения кадровых вопросов по комплектованию кафедр военной подготовки высокопрофессиональными преподавателями и мастерами военного дела

Ключевые слова: кафедра военной подготовки, военное образование, педагогическое мастерство, педагогическая техника, профессиональная компетентность, профессиональная подготовка.

Стаття надійшла до редколегії 04.12.2016

УДК 378.22:687.02

БЕЛЛА ГОЛИК

м. Полтава

bellagolik@mail.ru

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КОМПЕТЕНТНОГО ВИКЛАДАЧА ДИЗАЙНУ ОДЯГУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Стаття присвячена виявленню основних проблем підготовки компетентного викладача дизайну одягу у вищому навчальному закладі. Проаналізовано основні методичні та наукові положення дослідження. Визначено зв'язок між професійною викладацькою діяльністю та основними проблемами підготовки викладача у вищих навчальних закладах.

Розглянуто основний зміст організаційної структури, методи, та комплекс основних форм організації навчання під час підготовки викладача дизайну одягу у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: проблеми підготовки, дизайн одягу, викладач, компетентність, вищий навчальний заклад, дизайнерська освіта.

Політичні та соціокультурні зміни, інтеграційні та економічні процеси в Україні створюють передумови вдосконалення вітчизняної педагогічної освіти відповідно до вимог європейського освітнього простору, впровадження нових підходів у підготовку майбутніх фахівців [1, 1]. Конституція України [7], закони України «Про вищу освіту» [4, 168–221], «Про загальну середню освіту» [6, 78–105], Національна доктрина розвитку освіти [10, 137–155], Державна програма «Вчитель» [3, 175–200] поклали в основу розвитку системи освіти пріоритетні принципи гуманізації, демократизації, індивідуалізації та національної спрямованості. Головною метою вищої освіти виступає ефективне формування всебічно розвиненої особистості, яка буде застосовувати здобуті знання, уміння та навички не лише в своїй подальшій професійній діяльності, а й постійно оновлювати та

поповнювати їх, і бути всебічно обізнаною людиною.

Постановка завдань вищої освіти при підготовці фахівця та ефективне їх вирішення базується на якості кадрового забезпечення навчального закладу, рівнях професійної компетентності викладачів, які реалізують процес підготовки особистості до суспільного та професійного життя.

Головним завданням, котре постає перед вищою школою, є підготовка не просто фахівця, а викладача – професіонала своєї справи. Майбутній викладач вищої школи повинен володіти професійними знаннями, високою духовністю, морально-етичними переконаннями, загальною культурою, інноваціями, творчим мисленням, високим рівнем професійних компетентностей, високою духовністю, системним підходом до аналізу та прийняття рішень у виробничих ситуаціях, здібніс-